

NESİMÎ'NİN SİĞMAZAM REDİFLİ GAZELİNİN TAHLİLİ VE HURÛFİLİK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ*

Selva Ruveyda ÇAY¹

Öz

Bu makale, 14. yüzyıl şairlerinden Seyyid Nesîmî'nin "Sığmazam" redifli gazelini hem edebî hem de tasavvufî bir bakış açısıyla değerlendirerek Hurûfîlik öğretisiyle ilişkisini analiz etmektedir. Nesîmî, yalnızca divan edebiyatının öncü isimlerinden biri değil, aynı zamanda Hurûfîliğin şiirsel düzlemdeki önemli temsilcilerindendir. Hurûfîlik, harflerin ve kelimelerin metafiziksel anlamlar taşıdığına; bu anlamların ise insanın ilahî hakikate ulaşmasında birer anahtar işlevi gördüğüne inanan bâtinî bir harekettir. Bu bağlamda, Nesîmî'nin şiirleri harflerin kutsallığını temel alan sembolik bir evren sunar. Makale, "Sığmazam" gazelinde yer alan mistik temalar, semboller ve metaforlar aracılığıyla insanın Tanrı'ya ulaşma arzusu ile bu arzunun sınırları arasındaki gizemleri ortaya koymaktadır. Redifin kendisi dahi, ilahî varlığın sınırsızlığı karşısında beşerî varoluşun yetersizliğini ifade eden güçlü bir simge olarak değerlendirilmiştir. Nesîmî'nin dili yalnızca estetik bir araç değil, aynı zamanda bir içsel keşif ve manevî yolculuğun da aracıdır. Bu çalışma, Nesîmî'nin Hurûfî anlayışla kurduğu ilişkiyi şiiri üzerinden okuyarak hem onun bireysel tasavvufî deneyimini hem de dönemin mistik düşüncesi üzerindeki etkisini ele almaktadır. Sonuç olarak Nesîmî'nin şiiri sadece edebî değil, aynı zamanda sembolik ve metafizik bir anlam katmanına sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Nesîmî, Hurûfîlik, Sembolizm.

Analysis of the Gazela with Nesimi Sigmazam Redif and Evaluation in Terms of Hurufism

Abstract

This article analyzes the 14th-century poet Seyyid Nesîmî's ghazal with the redif "Sığmazam" from both a literary and a mystical perspective and analyzes its relation with the Hurûfî doctrine. Nesîmî is not only one of the leading figures of divan literature, but also one of the most important representatives of Hurûfîism in poetry. Hurûfîism is a bâtinî movement that believes that letters and words carry metaphysical meanings, and that these meanings serve as keys to human access to divine truth. In this context, Nesîmî's poetry presents a symbolic universe based on the sanctity of letters. Through the mystical themes, symbols and metaphors in the ghazal "Sığmazam", the article reveals the mysteries between the human desire to reach God and the limits of this desire. Even the red rhyme itself is considered a powerful symbol expressing the inadequacy of human existence in the face of the infinity of divine existence. Nesîmî's language is not only an aesthetic tool, but also a means of inner exploration and spiritual journey. This study analyzes Nesîmî's relationship with the Hurûfî understanding through his poetry, and examines both his individual mystical experience and his influence on the mystical thought of the period. In conclusion, Nesîmî's poetry is not only literary, but also symbolic and metaphysical.

Keywords: Nesîmî, Hurufism, Symbolism.

* Geliş Tarihi: 23 Mayıs 2025, Kabul Tarihi: 29 Haziran 2025

Çay, S. R. (2025). "Nesimi'nin Sığmazam Redifli Gazelinin Tahlili ve Hurûfîlik Açısından Değerlendirilmesi". *Âlemnümâ İnsan ve Toplum*, 2 (2), 13-24.

¹ KSÜ, Kahramanmaraş/Türkiye, selvacay46@gmail.com, ORCID: 0009-0009-6648-7687.

GİRİŞ

Seyyid Nesîmî, hem edebî yetenekleri hem de derin mistik öğretileriyle Hurûfilik akımının temsilcilerinden biri olarak tarihe geçmiştir. Nesîmî'nin hayatı ve eserleri, özellikle "Sığmazam" adlı şiiri, Hurûfilik düşüncesinin sembolik ve metafiziksel boyutlarını anlamak açısından büyük önem taşır. Bu makalede, Seyyid Nesîmî'nin hayatı, edebî yönü, Hurûfilik akımı içindeki konumu ve "Sığmazam" redifli gazelinin derinlemesine tahlili ele alınacaktır.

Nesîmî'nin Hayatı

Seyyid İmadeddin Nesîmî 1369 yılında Azerbaycan'ın kadim kültür, şiir ve sanat merkezlerinden biri olan Şamahı kentinde doğmuştur. İran ve Arap kaynakları Nesîmî'nin Tebriz, Şiraz veya Şirvan'lı olduğu üzerinde yoğunlaşırken Osmanlı tezkirecilerinden Aşık Çelebi onun Diyarbakır, Latîfi Bağdatlı olduğunu ifade etmektedir. Yeni araştırmalar ise Nesîmî'nin bugün Azerbaycan sınırları içinde olan Şamahılı olduğuna ve orada doğduğuna yöneliktir. Nesîmî hakkında kaynaklarda yeterli bilgi olmadığından hayatının ilk evreleri hakkında çok fazla detay yoktur. Şiirlerinde; "Nesimî, Seyyid, Seyyid Nesimî, Nâimî ve Hüseyinî" mahlaslarını kullanmıştır.

Nesîmî, iyi bir eğitim almış, zamanının medreselerinde okutulan ilimleri öğrenmiştir. Tarikat ve meşayih sırlarına ait birçok irfanı vardır ve genç yaşta tasavvuf yoluna girmiştir. Başlangıçta Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ve Ahmet Yesevî'nin etkisinde kalmış, ancak sonrasında Hurûfilik akımının kurucusu Fazlullâh Hurûfî ile tanışıp onun öğretilerini kabul etmiş ve halifelik yolunda davasını inanmış kişilere yaraşır şekilde yaymaya çalışmıştır.

Nesîmî, Türkçe, Arapça ve Farsça gibi dillerde yüksek bir yetkinlik kazanmış ve şiirlerinde Tanrı ile insan arasındaki ilişkileri, insanın ruhunun yüceliğini ve içindeki Tanrı'yı anlatan derin felsefî ifadeler kullanmıştır. Ayrıca, Hz. Ali ve Ehl-i Beyt'e olan hayranlığını da şiirlerinde dile getirmiştir. Hurûfilik akımına katıldıktan sonra, insanın Tanrı'nın yansıması olarak beden ve ruh birleşiminin kutsal olduğu ve harflerin ruhsal önemi konusundaki düşüncelerini daha da derinleştirmiştir.

Hurûfilik, harflerin metafiziksel anlam taşıdığı, insanın Tanrı ile birliği ve evrenin yapısının harflerle açıklanması anlayışına dayanır. Nesîmî, insanın Tanrı'nın yansıması olduğunu ve Tanrı'nın insan yüzünde tecelli ettiğini savunmuş, ayrıca harflerin Tanrı'nın sıfatlarını taşıdığına inanmıştır. Nesîmî, Kur'an'daki harfler ve sayılar arasındaki sembolik bağlantıları çözme amacı güderek Fazlullâh Hurûfî'nin keşfettiği yedi hattın Kur'an'ın sırrını çözmedeki önemini vurgulamıştır.

Timurluların kötü muamelelerinden ve Fazlullâh Hurûfî'nin öldürülmesinin ardından Azerbaycan'dan ayrılarak Anadolu'ya gelen Nesîmî burada da hoş karşılanmamış hatta Hacı Bayram Veli ile görüşmek istediğinde Dervişlerden birisi Nesîmî'nin "Tanrılık" iddiasında olduğunu söyleyince huzura kabul görülmemiştir. Dönemin dini otoriteleri, Nesîmî'nin Tanrı'ya ilişkin görüşlerini sapkınlık olarak görmüş ve onu zındıklıkla suçlamıştır.

Nitekim Nesîmî'nin derisinin yüzülmesine fetva veren müftü o esnada "Bu öyle bir kâfirdir ki kazara pis kanı insanın bir uzvuna temas etse orasını kesmek lâzım gelir." diyerek onu lanetlemiş. Ancak kan kendi parmağına sıçradığında, halktan bir kişinin parmağını kesmesini söylemesi üzerine yıkamakla yetinmiştir. Bunun üzerine de Nesîmî şu beyti söylemiş:

"Zahida bir parmağın kessen dönüp haktan kaçır Gör bu miskin aşığı ser-pâ sayarlar ağlamaz"

(Ey Zahid, bir parmağını kessen, dönüp Hak'tan kaçır; Bak bu fakir aşığa, başını verir ama ağlamaz.) (Ayan, 1990, s.24).

Fuad Köprülü'ye göre Mecâlisü'l-uşşâk'ın bazı yazma nüshalarında Nesîmî'nin ölüm yılı 807H./ 1404M olarak verilmiştir (Köprülü, 1927, s.382).

Nesîmî'nin Şiir Anlayışı

Nesîmî'nin edebî kişiliği, tek bir çerçeveden incelenmesi güç bir yapıya sahiptir. Onun hayatı, Fazlullah ile tanışmadan önce ve sonra olmak üzere ikiye ayrılabilir. Seyyid Nesîmî, Fazlullah ve Hurûfilikle tanışmadan önce iyi bir eğitim almış, Hakk'ı, aşkı ve doğru yolu arayan bir gençti. Mevlana ve Mevleviliğe olan ilgisi, semalî zikirler ve ayinler onun dikkatini çekmiş, Hüseyinî mahlasını kullanarak yazdığı şiirlerde bu etkiler ve ilmi yönü belirginleşmiştir. Ancak Fazlullah ile tanıştıktan sonra, onun Mevlana gibi bir tarikat kurduğunu düşünerek, Fazlullah'ın insan yüzünde dini yükümlülükleri anlamaya yönelik 7 hat keşfetmesiyle Kur'an-ı Kerim'in sırlarını çözdüğüne inanmıştır. Nesîmî, hiçbir ilmi dayanağı olmayan harfler dünyasına girerek büyük bir heyecanla öğrendiklerini başkalarına aktarmaya başlamış ve Fazlullah'ın dervişleri arasında yerini almıştır. (Ayan, 1990, s.36)

İnsanın Allah'tan ayrı bir varlık olarak düşünülmemeyeceği, varlığın birliği ve bütünlüğü inancını ifade eden Vahdet-i vücûd nazariyesi Hurûfilik'in temelini oluşturmaktadır. Vahdet-i vücûd düşüncesinin anahtar kavramı olan a'yân-ı sâbite yerine Hurûfilikte kelime-i ilahî kavramı ikame edilmiştir (Ballı, 2011, s.45). "Vahdet-i vücûd" anlayışı, Allah'ın her şeyde birliği ve varlıkların Allah'ın yansıması olduğu düşüncesi, Nesîmî'nin şiirlerinde en belirgin şekilde yer alır. Şair, insanın Allah ile birleşme arzusunu, bir olma ve onunla bütünleşme amacını, dilinin ve imgelerinin gücüyle ifade eder. Nesîmî'nin şiirlerinde aşk, insanın iç yolculuğu, ruhsal arınma ve manevî yükselme gibi temalar, tasavvufun öğretileriyle örtüşür. "İnsan-ı Kâmil" olarak adlandırdığı olgun insanı, ruhsal arınma ve Allah'a yaklaşma sürecinin zirve noktasına ulaşan kişi olarak tanımlar. Bu olgunlaşma, Nesîmî'nin şiirlerinde, insanın nefsinin aşarak Allah'a yönelmesi süreci olarak işlenir.

Nesîmî, bireysel bir içsel dönüşüm sürecini anlatırken aynı zamanda toplumsal bir özlemi de dile getirir: halkın bu manevî öğretileri kavrayarak içsel olgunlaşmaya ulaşmasını amaçlamaktadır. Şiirlerinde sembolizm yoğun olarak kullanılır ve kelimeler birer sembol olarak farklı katmanlı anlamlarla yüklüdür. "Nefis", "ruh", "aşk", "divan" gibi kelimeler, şairin derin tasavvufî anlayışını ifade etmek için seçilmiş olup aynı zamanda okura farklı anlam açımları da sunar.

Hurûfilik

Hurûfilik, harfler, sayılar ve semboller aracılığıyla evrenin ve insanın derin anlamlarını çözmeyi amaçlayan bir düşünce sistemidir. Bu öğreti, Ortadoğu'da Helenistik ve Gnostik akımların etkisiyle şekillenmiş ve İslam dünyasında geniş bir etki alanı bulmuştur. Hurûfilik'e göre, her harf ve sayı, sadece dilsel bir araç değil, aynı zamanda metafiziksel ve manevî bir anlam taşır. Nesîmî, Hurûfilik inancını benimseyerek harfler ve sayılar aracılığıyla Allah'a ulaşma ve insanın manevî olarak arınma yolunu aramıştır. Onun şiirlerinde, özellikle sembolizm önemli bir yer tutar; her bir kelime ve ima, derin bir tasavvufî anlam taşır. "Can", "cihan", "iki âlem", "zat" ve "sıfat" gibi terimler, Nesîmî'nin şiirlerinde insanın içsel yolculuğuna dair önemli ipuçları sunar.

Nesîmî'nin Hurûfilik anlayışına dair kullandığı semboller ve mecazlar, aynı zamanda onun tasavvufî düşüncelerini anlamak için birer anahtar işlevi görür. Hurûfilikte Allah'ın ilk tecellisi ses ve kelâm olarak kabul edilir ve bu inanç doğrultusunda insanın yüzüne nakşedilen "Allah" ismi, onun manevî yolculuğunda rehberlik eder. Nesîmî de bu öğretileri şiirlerinde yansıtarak insanın ruhsal yükselmesi ve Tanrı'yla birleşmesi amacı doğrultusunda yazmıştır. Aynı zamanda Nesîmî "Tanrı âdemoğlundan başkası değildir." diyerek insanın Tanrı'yla özdeş olduğu fikrini ima etmiştir (Bausani, 1992, s.360). Onun şiirlerinde aşk, Allah'a vuslat ve insanın içsel yolculuğu gibi temalar, kullanmış olduğu bu sembolizm aracılığıyla daha derin bir anlam kazanır.

Nesîmî, Hurûfilik ve tasavvuf arasındaki ilişkiyi şiirlerine büyük bir ustalıkla işleyerek her iki öğretinin özünü halk diliyle harmanlamıştır. Bu, onun şiirlerinin halk arasında geniş bir

yankı uyandırmasına ve halk arasında yüksek bir manevi etki bırakmasını sağlamıştır.. Tasavvufun ve Hurûfiliğin öğretileri, onun şiirlerinde hem teorik hem de pratikte kendini gösterir. Şiirlerinde kullandığı "nefis", "ruh", "aşk" gibi terimler, okuyucusuna tasavvufi derinlikleri keşfetme imkânı sunar. Nesîmî'nin şiir dili, bir filozof ve düşünür kimliğiyle halkı manevi bir yolculuğa davet eder.

Sonuç olarak Nesîmî'nin şiirlerindeki tasavvuf öğretileri, Hurûfiliğin sembolizmi ve insanın ruhsal yolculuğu arasındaki bağlar, onun edebi anlayışının temel taşlarını oluşturur. Hem tasavvuf hem de Hurûfîlik anlayışını birleştirerek insanın içsel arayışını, aşkı ve Tanrı'yla birleşmeyi yücelten Nesîmî şiirlerindeki her harf ve sembol derin bir anlam taşıyarak insanı evrenin sırlarına ve Tanrı'nın birliğine götürmeyi amaçlamaktadır.

İki Cihana Sığmazam Şiiri ve Tahlili

"İki Cihana Sığmazam" başlıklı gazel, 17 beyitten oluşan ve eski Türk edebiyatının gazel türünde kaleme alınmış bir şiirdir. Şiirin aruz vezni "müfteilün / mefâilün / müfteilün / mefâilün" olup zengin kafîye düzenine sahiptir.

Nesîmî'nin bu eseri, onun içsel dünyasını ve Hurûfîlik düşüncesini yansıtır. Nesîmî, bu gazelde kendisinin evrendeki sonsuz yapıyı ve ilahi sıfatları bünyesinde barındırdığını savunur. Şiir boyunca kendi ruhunun genişliğini ve evrenselliğini ifade etmiştir.

1.Bende sığar iki cihân ben bu cihâna sığmazam

Cevher-i lâmekân benim kevn ü mekâna sığmazam

(İki cihan (dünya ve ahiret) benim içime sığar ancak ben bu dünyaya sığmam. Mekân-sızlık cevheri bende, ben bu âleme -varlığa ve mekâna- sığmam).

Nesîmî'nin dizeleri, insanın ruhani ve maddi varlığının zaman ve mekânın ötesinde olduğunu vurgular. "Bende sığar iki cihân ben bu cihâna sığmazam" diyerek insanın hem maddi hem de manevi dünyayı içinde barındırabileceğini, ancak bu dünyaya sığmayacağını ifade eder. Bu, insanın hem dünyevi hem de ruhani varlık olarak her iki dünyayı da kapsayacak kadar geniş olduğunu gösterir. Nesîmî, benliğini ve varlığını maddi sınırlardan öteye taşır ve bu, onun tasavvufi anlayışındaki benlik kavramının yüce ve geniş olduğunu ortaya koyar.

"Cevher-i lâmekân benim" dizesindeki "cevher" kelimesi, bir insanın manevi ya da özel değerlerini, maddi dünyaya sığmayacak kadar büyük bir varlık olarak temsil eder. Lâmekân kavramı, insanın bu dünyaya ait olmadığını, gerçek varlığının zaman ve mekân ötesinde bir cevher olduğunu vurgular. "Kevn ü mekân" ise evrenin fiziksel ve maddi boyutlarını ifade eder. Nesîmî, insanın bu dünyadaki varlığının ötesinde bir öz taşıdığını ve bu özün sınırlı zaman ve mekâna sığmayacağını dile getirir.

2.Kevn ü mekândır âyetim zâta gider bidâyetim

Sen bu nişân ile beni bil ki nişâne sığmazam

(Bütün varlıklar ve mekân benim delilimdir. Başlangıcım varlık sahibi olan Zat'la başlar. Sen beni bu işaretle tanı, ama bil ki ben bu işarete de sığmam.)

Şair, varoluşu ve kendini açıklarken ilahi olana birleşme fikrini işler."Kevn ü mekândır âyetim zâta gider bidâyetim" dizesinde Nesîmî, evreni (kevn ü mekân) Tanrı'nın bir işareti olarak görür. Evrendeki her şeyin bir anlam taşıdığına ve Tanrı'nın işaretlerini içerdiğine işaret eder. Zât (Tanrı), şairin varoluşunun nihai amacıdır. Yaratılış, fiziksel dünyadan ruhani bir varlıkla birleşmeye doğru bir yolculuktur. "Kevn" ve "mekân" kelimeleri, fiziksel dünyayı temsil eder, ama aslında insanın manevi yolculuğunun başlangıcı olarak kullanıldığından mecaz-ı mürsel yapılmıştır. Aynı zamanda maddi dünyadan (kevn ve mekân) manevi dünyaya (zât) geçişteki tezatlık dikkat geçer. İnsan başlangıçta maddi dünyada var olsa da gerçek yönelişi manevi bir yoldur.

"Sen bu nişân ile beni bil ki nişâne sığmazam" dizesinde ise Nesîmî, kendisini dışsal gözlemlerle değil, manevi bir içsel bakışla anlamının gerektiğini ifade eder. Nişân (işaret) Tanrı'nın varlıkta gizli olan izlerini simgeler. Ancak nişâne sığmazam diyerek şair, kendini maddi ya da sınırlı bir kavramla tanımlamanın imkânsız olduğunu, insanın dışsal işaretlerle tanımlanamayacak kadar derin bir varlık olduğunu anlatarak teşbih sanatından faydalanır.

3. Kimse gümân ü zann ile olmadı Hakk ile biliş Hakkı bilen bilir ki ben zann ü gümâna sığmazam

(Hiç kimse zanla, kuşkuyla Hakk'ı bilenlerden olmadı. Hakk'ı bilen bilir ki, ben zanna ve kuşkuya da sığmam.)

"Hakkı bilen bilir ki ben zann ü gümâna sığmazam" dizesinde "Hakk" kelimesi sadece Allah'ı ya da mutlak gerçeği değil, doğru ve gerçek bilgiyi temsil ederek mecaz-ı mürsel sanatını da içerir. Kimse gümân ü zann ile olmadı Hakk ile biliş" dizesiyle gümân (şüphe) ve zann (sanı) kavramları, Hakk (gerçek bilgi) ile karşıt (tezat) olarak kullanılmıştır. Yani, bir kişi şüphe ve zanla değil, doğru bilgiyle gerçeği (Hakk'ı) bilir. Şair, insanın sahip olduğu sınırlı bilgi anlayışının, hakikat ve gerçek bilgiye ulaşmasına engel olduğunu vurgular. İlk dizede, "gümân" (şüphe) ve "zann" (varsayım) kelimeleriyle insanın yüzeysel ve sınırlı düşünce biçimlerinin, gerçek hakikati kavrayamayacağını ifade eder. Nesîmî, hakikatin sadece Tanrı'nın mutlak bilgisinde olduğunu ve bu bilginin yalnızca derin bir içsel tecrübe ile elde edilebileceğini belirtir.

İkinci dizede ise "Hakkı bilen bilir ki ben zann ü gümâna sığmazam" ifadesiyle gerçek bilginin sadece Tanrı'yı içsel olarak idrak eden kişilere ait olduğunu belirtir. Nesîmî, burada kendisini tanımlar ve nefsânî düşünceler ve dünyevi sınırlamaların ötesinde bir varlık olarak hakikate ulaşan bir kişi olarak kendini ifade eder. "Zann" ve "gümân", maddi dünyaya ait yanılsamalar ve geçici bilgiler olarak betimlenir. "Ben zann ü gümâna sığmazam" ifadesiyle kişi doğrudan zan ve şüpheye değil, gerçek bilgiye (Hakk'a) bağlı olduğunu belirtir. Burada "zann ü gümân" ile dışsal, yanlış ya da belirsiz bilgiye değil, kesin bilgiye işaret edilerek kinaye yapılmıştır. Nesîmî bunların ötesinde, ruhsal bir derinliğe sahip olduğunu ve ilahi hakikati sadece manevi bir boyutta anlayabileceğini ifade eder.

4. Sûrete bak vü ma'nîyi sûret içinde tanı kim Cism ile cân benim velî cism ile cânâ sığmazam

(Dış görünüşe bakıp bu dış görünüş içinde gerçek manayı, iç görünüşü tanı. Çünkü beden de ruh da benim. Ancak ben ruha da bedene de sığmam.)

İlk dizede "sûret" kelimesi, dışsal şekil, beden veya görünüş anlamında kullanılmıştır. "Ma'nî" ise içsel anlam, ruh veya özdür. Nesîmî, dışsal şekli (sûreti) göz önünde bulundurarak içsel anlamı (ma'nîyi) tanımayı öğütlüyor. "Sûrete bak vü ma'nîyi sûret içinde tanı" ifadesinde, surete bakarak manayı tanımak gerektiğini bildiği halde bilmezlikten gelerek anlam derinliği kazanır. Bu, tasavvufun temel öğretilerinden biri olan, dışsal dünyadan öteye, içsel hakikate yönelme anlayışına işaret eder. Nesîmî, insanın sadece bedeni değil, asıl olarak içindeki ruhu ve gerçek anlamı tanıması gerektiğini vurgular.

İkinci dizede "cism" (beden) ve "can" (ruh) arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Nesîmî burada, kendi ruhunun bedenle sınırlanamayacağını belirtmektedir. Beden, ruhu taşıyan geçici bir araçtır; ruh ise sonsuzdur, sınırsızdır. Beyitte "Velî" kelimesi, bir tasavvuf terimi olarak "gerçek hakikate ulaşmış, olgun kişi" anlamında kullanılmaktadır. Cism ile cân benim velî cism ile cânâ sığmazam" ifadesinde, "cân" kelimesi hem beden hem de ruh anlamlarını kapsayacak şekilde kullanılarak tevriye yapılmıştır. Nesîmî, sadece bedeni kullanarak gerçek manaya ulaşmanın mümkün olmadığını, ruhun bedenin ötesine geçtiğini ifade etmektedir. Ruhun, bedeni aşan bir boyuta sahip olduğu görüşü, tasavvuf anlayışında sıkça karşılaşılan bir kavramdır.

5.Hem sadefim hem inciğim haşr ü sırât

Bunca kumâş ü raht ile ben bu dükâna sığmazam

(Hem inci kabuğu hem de inciğim, yani hem dış hem iç. Mahşer meydanı ve Sırat. Bunca kumaş ve binek takımıyla ben bu dükkâna sığmam.)

Nesîmî'nin bu beyti, tasavvufi derinliği ve sembolizmiyle insanın manevi olgunluğunu vurgular. Beyitte, "hem sadefim hem inciğim haşr ü sırât" dizesiyle sade ve alçakgönüllü bir duruşun yanı sıra yüksek bir manevi değer de ifade edilir. "Haşr" (kıyamet sonrası diriliş) ve "sırât" (kıyamet günü geçiş köprüsü) gibi sembollerle içsel olgunluk ve hakikate ulaşmanın ahiretteki yüksek derecelere ilişkisi anlatılır. Sedef, inci, kumaş ve dükkân kelimeleri arasında anlamca uygunluk (tenasüp) da vardır.

"Bunca kumâş ü raht ile ben bu dükâna sığmazam" dizesiyle ise Nesîmî, dünyevi rahatlık ve zenginliklere karşı ilgisizliğini vurgular ve maddi dünyayı geçici olarak görür. Beyitte "Dükân" kavramı fiziksel dünyanın ötesinde, insanın içsel hakikate yönelmesi gerektiğini simgeleyerek kinayeli kullanılmıştır.

6.Genc-i nihân benim ben uş ayn-ı ayân benim ben uş

Gevher-i kân benim ben uş bahr ile kâna sığmazam

(İşte gizli hazine benim. Görünenin aynısı işte benim. Bu hazine kaynağının incisi de işte benim. Ancak ben ne denize ne de kaynağa sığmam.)

"Genc-i nihân" ifadesi, "gizli gençlik" veya "gizli bir ruhani gençlik" anlamına gelir. Burada "nihân" kelimesi, gizli veya saklı olanı ifade eder ve bu, insanın dışarıya yansımayan, derin içsel kimliğini simgeler. Tasavvuf açısından bu, bireyin özündeki saf, olgunlaşmamış, ruhani gençliğini anlatır. Aynı zamanda, insanın hakikatinin görünmeyen içsel yönünü temsil eder. "Genc-i nihân" (gizli hazine), "ayn-ı ayân" (açıkça görülen) gibi ifadeler arasında tezatlık vardır. "Ayn-ı ayân" ise "görünür gerçeklik" ya da "bütün varlıkların dışı yansıyan hali" olarak açıklanabilir. Bu ifade, bireyin içsel gerçeğinin dış dünyada görünen yansımasını anlatır. Nesîmî burada, dış dünyadaki her şeyin aslında onun içsel gerçeğinin bir yansıması olduğunu ima eder. Kısacası, insanın ruhani kimliği hem gizli (manevi derinlikte) hem de apaçık (her şeyin özüdür) bir şekilde var olur.

"Gevher-i kân" ifadesi, "gerçek cevher" veya "gerçek öz" anlamına gelir. Nesîmî, burada insanın asıl, değerli ve gerçek özünü anlatır. Bu, insanın manevi kimliğinin ve ruhunun özüdür. "Bahr" (deniz) ve "kâna" (kâse) metaforlarıyla bu cevherin büyüklüğü ve sonsuzluğu vurgulanır. Nesîmî, ruhunun o kadar geniş ve sonsuz olduğunu belirtir ki, hiçbir sınırlı şey (deniz ya da kâse gibi) onu içine alamaz, yani insanın özündeki gerçeklik maddi dünya ve sınırlı kavramlarla tanımlanamaz. Hazine, inci, cevher ve deniz-kaynak (bahr ile kân) kelimeleri uyumlu (tenasüp) bir şekilde kullanılmıştır.

7.Arş ile ferş ü kâf ü nûn bende bulundu cümle çün

Kes sözünü uzatma kim şerh u beyâna sığmazam

(Yeryüzü ile gökyüzü ve "kâf" ile "nûn" gibi bütün her şey bende bulunduğu için, ey bana akıl vermeye kalkışan kişi sesini kes. Çünkü ben, sözlere ve açıklamalara sığmam.)

Nesîmî, bu beyitte insanın manevi kimliğini, ilahi kudretle birleşen özünü ve bu yüksek gerçekliği anlatmanın zorluklarını derin bir tasavvufi bakış açısıyla ifade eder.

"Arş ile ferş ü kâf ü nûn bende bulundu cümle çün" dizesinde, Nesîmî evrenin en yüksek ve en düşük noktalarına, Allah'ın kudretini simgeleyen harfler ile kendi varlığını birleştirir. "Arş", Allah'ın tahtı veya evrenin en yüksek noktası olarak kabul edilirken "ferş" ise yer, dünya veya en düşük nokta anlamına gelir aynı zamanda bu iki kavram tezatlık da içerir. Kâf ve "nûn" ise Arap alfabesindeki harfler olup tasavvufta evrenin yaratılışını ve Allah'ın kudretinin her şeyi kapsayan gücünü simgeler. Bu harflerin birleşimi, evrenin yaratılışındaki ilahi kudretin bir ifadesidir. Nesîmî, burada bu dört kavramı kendi varlığında birleştirerek hem yüksek manevi

gerçeklik (Arş) hem de düşük dünyevi gerçeklik (ferş) arasında bir birleşim oluşturduğunu belirtir. Bu, onun hem maddi dünyayla hem de manevi alemlerle uyum içinde olduğunu anlatır. "Bende bulundu cümle çün" ifadesi, Nesîmî'nin tüm bu yüksek ve düşük gerçeklikleri kendi ruhunda birleştirdiğini, hepsinin kendisinde mevcut olduğunu ifade eder. Arş, ferş, kâf ve nûn gibi kavramlar, Allah'ın kudretini ve büyüklüğünü ifade eden unsurlar tenasüplü kullanılmıştır.

"Kes sözünü uzatma kim şerh u beyâna sığmazam" dizesinde ise Nesîmî, kendisinin ve manevi kimliğinin derinliğini anlatmanın kelimelerle mümkün olmadığını söyleyerek mübalağa eder. "Kes sözünü uzatma", anlatılmak istenenin kelimelerle, açıklamalarla, sözlerle ifade edilemeyecek kadar derin ve yüksek olduğunu anlatır. "Şerh" ve "beyan" kelimeleri, bir şeyi açıklama veya izah etme anlamına gelir ve Nesîmî burada, kendisinin ruhsal gerçekliğinin o kadar yüce ve sonsuz olduğunu belirtir ki, bu gerçekliği açıklamak veya anlatmak, hiçbir kelimeyle mümkün değildir.

8.Gerçi muhît-i a'zâmım adım âdem durur âdemim

Dâr ile kün fekân benim ben mu mekâna sığmazam

(Gerçi her tarafı kaplayan ulu varlık -hazine- benim, adım insan olduğu için, insanım. Mâlik olan da "ol" denilince olan da benim, ben bu mekâna da sığmam.)

Nesîmî, bu beyitte insanın manevi kimliğini ve ilahi özünü tasavvufi bir bakış açısıyla dile getirir. "Muhît-i a'zâm" ifadesi, insanın yalnızca fiziksel değil, manevi boyutta da evreni kapsayan bir varlık olduğunu anlatır. Nesîmî, insanı evrenin en yüksek hakikatine ulaşmış ilahi öz taşıyan bir varlık olarak tanımlar. "Âdem" adı, insanın saf ve yüce doğasını simgeler, dışsal kimlikten çok ilahi bir öz taşıdığını vurgular. "Dâr ile kün fekân" ifadesi, Allah'ın yaratma emri olan "kûn" (ol) kelimesine gönderme yapmış ve burada mecazi anlamda kullanılarak istiare sanatına yer vermiştir. Beyitte Nesîmî, insanın özünün evrensel ve ilahi bir gerçeklik taşıdığını ve maddi sınırlamaları aşan bir varlık olduğunu söyler. Ayrıca büyük çevre, âdem (insan) ve yaratılış gibi kavramlar arasında uygunluk vardır.

9. Cân ile hem cihân benim dehr ile hem zamân benim

Gör bu latifeyi ki ben dehr ü zamâna sığmazam

(Ruhla aynı cihanı paylaşan, âlemle aynı zamanı yaşayan benim. Ancak şu hoşluğa bak ki, ben ne bu âleme ne de bu zamana sığarım.)

Nesîmî bu beyitte, insanın manevi özünü (ruh) ve evrenin tamamı arasındaki bütünlüğü derinlemesine sorgular. Ruh (cân) ile evren (cihân) arasında bir birlik vardır. İnsan, evrenin özüdür; zaman ve mekânın ötesinde bir varlık olarak kendini tanımlar. Nesîmî'nin gözünde, zaman ve mekân gibi dünyevi kavramlar geçici ve sınırlı olgulardır. İnsan ise bu kavramlarla tanımlanamayacak kadar derin ve sonsuz bir varlıktır. Bu nedenle dehr (zaman) ve zamân gibi kavramlar, onun hakiki kimliğini ifade etmekte yetersizdir. "Cân ile hem cihân benim, dehr ile hem zamân benim" ifadesinde ise şair kendisini mecazi anlamda tanıtarak istiare yapar.

Ayrıca, latife kelimesiyle Nesîmî, gerçek mananın bedensel ve zamansal sınırlamaların çok ötesinde olduğunu vurgular. Onun hakikati, tasavvufî bir anlayışla zuhur (görünüş) ve hakikat arasındaki derin ilişkiyi simgeler. Şair, Gerçek benliği maddi dünya ve zamanın ötesinde görerek mübalağa sanatını da kullanmıştır. (şairin gerçek benliği maddî dünya ve zamanın ötesinde görmesi mübalağa sanatını da hatırlatmaktadır.)

10.Encüm ile felek benim vahy ile melek benim

Çek dilini vü epsem ol ben bu lisâna sığmazam

(Yıldızlarla felek benim. Vahiy de melek de benim. Dilini tut ve konuşma, çünkü ben bu dile de sığmam.)

Nesîmî'nin bu beytinde insanın manevi doğası, evrensel gerçeklik ve ilahi vahiy üzerine derin anlamlar bulunur. "Encüm" (yıldızlar) ve "felek" (gök cisimleri), Nesîmî'nin evrenle olan

güçlü bağlantısını, evrensel bir varlık olarak kendisini tanımladığını ifade eder. "Vahy" (ilahi mesaj) ve "melek", onun ilahi bilgiye ve ilahi varlıklara yakın olduğunu gösterir. Nesîmî, bu beyitte kendisini sadece maddi bir insan olarak değil, ilahi bir varlık ve evrensel bir bütünlük olarak tanımlar.

"Çek dilini" ve "bu lisâna sıgmazam" ifadeleriyle ise manevi hakikatlerin kelimelerle anlatılamayacak kadar derin ve yüksek olduğunu belirterek mübalağa eder. Nesîmî, hakikatin ancak manevi bir farkındalıkla anlaşılabilceğini ifade eder, çünkü gerçek kimlik ve ilahi boyut dilin sınırlarını aşar. Yıldız, gök, vahiy ve melek gibi birbirine uygun kavramlar kullanılmıştır.

Sonuç olarak, bu beyitte Nesîmî, insanın ilahi ve evrensel bir bütünlük taşıdığını ve bu yüksek hakikatin dil ile açıklanamayacak kadar yüce olduğunu anlatır.

11.Zerre benim güneş benim çâr ile penc ü şeş benim

Sûreti gör beyân ile çünkü beyâna sıgmazam

(En küçük varlık da güneş de benim. Dört (dört unsur: toprak, su, rüzgâr, ateş), beş (beş duyu) ile altı (altı yön: sağ, sol, ön, arka, üst, alt) da benim. Sözle anlatılan görünüşü gör, ancak ben anlatılana da sıgmam.)

Nesîmî'nin bu beytinde, insanın manevi özünün ve ilahi kudretinin evrensel bir bütünlük içinde olduğunu vurgular. "Zerre benim güneş benim" ifadesinde, şair kendisini mecazi anlamda tanıtarak eğretilmeye yapmıştır. Aynı zamanda "Zerre" (en küçük parça) ve "güneş" (ilahi ışık ve kudret) gibi kavramlarla evrenin her parçasının ve büyüklüğünün insanın içinde bulunduğunu anlatır. "Çâr" (dört), "penc" (beş) ve "şeş" (altı) sayıları ise evrenin düzenine ve yaratılışın temel yapı taşlarına işaret eder. Bu, Nesîmî'nin her şeyin özünü kendisinde taşıdığına dair bir anlatımdır. Ayrıca Zerre, güneş, çâr (dört), penc (beş) ve şeş (altı) gibi kavramlar arasında uygunluk vardır.

Diğer yandan, "sûreti" (görünüş) ve "beyân" (açıklama) kelimeleriyle gerçek hakikatin kelimelerle ifade edilemeyecek kadar derin olduğunu ifade eder. Nesîmî, hakikatin ancak içsel bir deneyimle anlaşılabilceğini belirtir. Sonuç olarak beyitte Nesîmî, insanın manevi özünü evrensel bir kudretle bağdaştırarak her şeyin bir bütün olduğunu ve gerçek kimliğin kelimelerle tanımlanamayacak kadar yüce olduğunu ifade eder.

12.Zât ileyim sıfât ile Kadr ileyim Berât ile

Gül-şekerim nebât ile piste-dehâna sıgmazam

(Sıfatımdan dolayı Zât ile birlikteyim, Berat'ım, imtiyazım nedeniyle Kadr içindeyim, itibardayım. Şeker kamışı sayesinde gül tatlısıyım. Kapalı ağızlara sıgmam.)

Nesîmî'nin bu beytinde, insanın ilahi kimliği ve manevi hakikati derin bir şekilde işlenir. "Zât" (Allah'ın özü) ve "sıfât" (ilahi sıfatlar) ile özdeşleşerek Nesîmî, kendisini ilahi varlıkla bütünleşmiş bir varlık olarak tanımlayarak istiare yapar. "Kadr" (kudret ve değer) ve "berât" (özgürlük ve affedilme) kavramlarıyla da manevi kudret ve özgürlükle donanmış olduğunu ifade eder. Beyitte, Nesîmî'nin manevi mükemmeliyeti ve ilahi bütünlüğü vurgulanır.

"Gül" ve "şeker" gibi sembollerle manevi güzellik ve tat onun içsel varlığında yoğunlaşır. "Piste-dehâna sıgmazam" ifadesiyle ise akıl ve mantığın sınırlı olduğunu, ilahi hakikatlerin bu sınırlara sığamayacağını anlatır. Nesîmî, gerçek manevi farkındalığa ulaşabilmek için zihinsel sınırların ötesine geçilmesi gerektiğini vurgular. Zât, sıfât, Kadr, Berât, gül-şeker, nebât gibi birbirine uygun kavramlar kullanılmıştır.

Sonuç olarak Nesîmî bu beyitte, insanın ilahi özüyle birleştiğini, manevi güzellikler ve ilahi kudreti taşıdığını belirtir. Ayrıca, gerçek hakikatlere sadece içsel deneyimle ulaşılabilceğini ifade eder.

13.Şehd ile hem şeker hem şems benim kamer benim

Rûh-ı revân bağışlarım rûh-ı revâna sığmazam

(Bal ile şeker benim Güneş benim, Ay benim. Herkese akıcı bir ruh bağışlarım, ancak kendim bu akıcı ruha sığmam.)

Nesîmî'nin bu beytinde, insanın ilahi özünü ve manevi hakikatini vurgulayan derin bir anlam bulunur. Beyitte "şehd" (bal), "şeker" (tatlılık), "şems" (güneş) ve "kamer" (ay) gibi sembollerle Nesîmî kendisini ilahi ışık, manevi lezzet ve güzellik ile birleştiren bir varlık olarak tanımlayarak istiare yapar. Bu semboller, ilahi kudretin ve manevi güzelliğin insanın özünde mevcut olduğunu gösterir.

"Rûh-ı revân" ve "bağışlarım" ifadeleri, Nesîmî'nin ilahi ruhu ve manevi canlılığı başkalarına sunan bir varlık olduğunu anlatırken "rûh-ı revâna sığmazam" ifadesiyle bu ilahi hakikat kelimelere sığamayacak kadar yüksek olduğunu vurgular ve mübalağa yapar.

14.Tîr benim kemân benim pîr benim civân benim

Devlet-i câvidan benim îne vü âna sığmazam

(Ok benim, yay benim, yaşlı benim, genç benim, sonsuz devlet benim, mekâna ve zamana sığmam.)

Nesîmî'nin bu beytinde, ilahi kudret, manevi güç ve insanın yüksek hakikati derin bir şekilde işlenir. Beyitte geçen "tîr" (ok) ve "kemân" (yay), manevi yolculuk ve ilahi hedefe yönelme sembolleridir. "Pîr" (yaşlı) ve "civân" (genç) ise manevi olgunluk ve canlılık arasındaki dengeyi ifade eder. Nesîmî, bu terimlerle hem olgunlaşmış hem de hayatın gücünü taşıyan bir varlık olduğunu anlatır.

"Devlet-i câvidan" (sonsuz egemenlik) ve "îne" (an) ile "âna" (zaman) arasındaki karşıtlık, ilahi kudretin sonsuzluğunun zamanın geçiciliğine sığamayacağını vurgular. Nesîmî, burada ilahi kudretin ebedî ve sınırsız olduğunu, geçici zamanın ona ulaşamayacağını ifade eder. "Îne vü âna sığmazam" ifadesinde, bilinen bir gerçeği bilmezden gelir gibi yaparak derin anlamlar düşündürür. Aynı zamanda Tîr (ok), kemân (yay), pîr (yaşlı), civân (genç) ve devlet-i câvidan (ebedî devlet) gibi kavramlar arasında anlamca uygunluk da bulunmaktadır.

Sonuç olarak bu beyitte Nesîmî, insanın manevi yolculukta ilahi kudrete yönelmesi gerektiğini ve ilahi gücün zamanın ötesinde bir varlık olduğunu anlatır.

15.Yer ü gökü düzen benim geri dönüp bozan benim

Cümle yazı yazan benim ben bu dîvâna sığmazam

(Yerle göğü düzenleyen benim, sonra dönüp bozan benim bütün yazıları yazan benim, ben bu dîvâna sığmam.)

Nesîmî'nin bu beytinde, insanın ilahi kudretle birliği ve yaratıcı gücü üzerinde derin bir anlam taşır. Beyitte geçen "yer ü gök", evrenin tümünü ifade eder ve Nesîmî, evrenin düzenini yaratma gücüne sahip olduğunu belirtir. "Yer" (yeryüzü) ve "gök" (gökyüzü) kelimeleri arasında zıtlık bulunmaktadır. Bu zıtlık, evrenin iki farklı yönünü temsil eder. "Düzen" kelimesi, evrenin ilahi yasaları ve işleyişini simgelerken, "geri dönüp bozan" ifadesiyle de yaratıcı gücün aynı zamanda değiştirme gücüne sahip olduğunu anlatır.

"Cümle yazı" ifadesi, kaderin yazılması anlamına gelir ve Nesîmî, evrenin yasalarını yazan bir varlık olarak kendisini tanımlar. Ancak "ben bu dîvâna sığmazam" ifadesiyle, ilahi hakikatın dünya ve kelimelerle sınırlanamayacak kadar yüksek olduğunu vurgular.

Sonuç olarak, bu beyitte Nesîmî, insanın ilahi kudret ve yaratıcı güçle bir olduğunu, evrenin düzenini yaratma ve bozma gücüne sahip olduğunu ifade eder. Ancak bu yüksek manevi gerçekliğin, kelimelere ve dünya tanımlarına sığamayacak kadar derin ve sonsuz olduğunu belirtir.

16. Nâra yanan şecer benim çarha çıkar haccer benim

Gör bu odun zebânesin ben bu zebâne sıgmazam

(Sina dağında Musa peygambere uzaktan görünen ateş benim. Hz. Meryem'in altında doğduğu ağaç benim. Göğçe çıkan taş benim. Bu odun uzanan dilini gör; ben bu yanar dile sıgmazam.)

Nesîmî'nin bu beyti, ilahi kudret, manevi dönüşüm ve insanın yüksek hakikati üzerine derin bir tasavvufî anlam taşır. "Nâra yanan şecer" (ateşe yanan ağaç), manevi aydınlanma ve arınma sürecini simgeler. Ağaç, hayatı ve manevi gelişimi, ateş ise ilahi aşkı ve arınmayı temsil eder. "Çarha çıkar haccer" ifadesi ise kaderin döngüsüne ve manevi değişime işaret eder; taş (hacer) ise katılık ve değişime direnç anlamına gelir. Nesîmî, burada ilahi aşkın ateşiyle yandığını ve kaderin taşına çıktığını ifade eder.

"Odun zebânesi" (odun parçası) dünyevi zayıflık ve günahları simgelerken "ben bu zebâne sıgmazam" ifadesi, ilahi hakikatin ve manevi gerçeğin dünya ve dilin sınırlamalarına sığamayacağını anlatır. Nesîmî, manevi hakikatinin kelimelerle ya da dünyevi tanımlamalarla sınırlanamayacak kadar yüksek olduğunu vurgular. Ayrıca ağaç, ateş, taş ve gök gibi birbirine uygun unsurlar kullanılarak tenasüp sanatı yapılmıştır. Sonuç olarak, bu beyitte Nesîmî, manevi arınma, ilahi aşkın etkisi ve insanın gerçek kimliğiyle birleşmesi üzerine derin bir anlam ortaya koyar. O, ilahi kudretin yansıması olarak, dilin ve zamanın ötesindeki bir hakikatle varlık bulur. Beyit, tasavvufî anlamda insanın ilahi kudretle birliğini ve manevi hakikatin sınırsızlığını vurgular.

17. Gerçi bugün Nesîmîyim Hâşîmîyim Kureyşîyim

Bundan uludur âyetim âyet ü şâna sıgmazam

(Gerçi bugün Nesîmîyim, Hâşîmîyim Kureyşîyim ama menzilim bundan büyüktür, ben menzile ve şâna sıgmam.)

"Nesîmîyim", "Hâşîmîyim", "Kureyşîyim" ifadeleri, tasavvufî bir bakışla insanın dünyevi kimlikleriyle tanımlandığını gösterir. Ancak Nesîmî, bu kimliklerin ötesinde, "âyetim" ifadesiyle ilahi bir hakikate, manevi bir yüksekliğe sahip olduğunu belirtir. "Âyet ü şâna sıgmazam" ise ilahi kudretin ve manevi gerçeğin kelimelere veya dünya tanımlarına sığamayacak kadar büyük olduğunu ifade eder. Beyitte halk arasında yaygın olan veya dini metinlerde geçen ifadelerin kullanılmasıyla ırsal-i mesel sanatı vardır. "Kureyşîyim" ve "Hâşîmîyim" gibi ifadeler İslam tarihinde önemli kavramlardır. Ayrıca bundan uludur âyetim âyet ü şâna sıgmazam" ifadesinde, şair kendisini olağanüstü büyüklükte mübalağalı bir şekilde betimlemektedir.

Beyitte Nesîmî, dünyevi soylulukların ve kimliklerin ilahi kudretle örtüşmediğini, gerçek kimliğin ilahi bir yansıma olduğunu vurgular. İlahi hakikat, insanın özündeki en derin gerçektir ve dünya ölçütlerinin ötesindedir.

Şiirin Hurûfilik Açısından Değerlendirilmesi

Hurûfilik, harflerin ve sayıların mistik anlamlarına dayanan bir inanç sistemidir. Her harf ve sayının derin sembolik anlamları vardır ve bu anlamlar, ilahi gerçeklerin ve manevi yolculukların birer yansıması olarak kabul edilir.

Nesîmî'nin "İki Cihana Sıgmazam" şiirinde, Hurûfî harflerinin sembolik anlamları, şiirin derinliğini ve mistik boyutunu artırır. Şiirde bu harfler doğrudan belirtilmemiştir, ancak Hurûfiliğin genel felsefesi ve öğretisiyle ilişkilidir. Şair, şiirinde ilahi gerçekleri ve manevi yolculukları keşfetme arzusunu yansıtır.

Örneğin, Fazlullah'ın Hurûfilik tarihindeki yeri ve Nesîmî'ye göre onun kâmil insan olarak konumu ele alınır. Nesîmî, Hurûfiliğin müridini tanımlamak için semboller ve imgeler kullanır. Şiirinde "can", "cihan", "iki âlem" gibi irfanî terimler ve mecazlar öne çıkar. Ayrıca, "Zat" ve "sıfat" tezatlı ikilemleri, mekânsız ve zamansız olma düşüncesi, İslâmî ve irfanî ahiret

anlayışları gibi temalar işlenir. Bu semboller ve temalar, tasavvuf ve Hurûfilik açısından derinlemesine değerlendirilir.

SONUÇ

Nesîmî'nin "İki cihana sığmazam" şiiri, onun tasavvufi düşüncelerini ve Hurûfilik anlayışını yansıttığı metinlerden biridir. Şiir, insanın evrensel ve ilahi boyutunu, bedensel sınırlamalarla aşan manevi varlığını dile getirir. Nesîmî burada, fiziksel dünyadaki varlıkların ötesine geçerek insanın ruhsal ve manevi boyutunun sınırsızlığını ifade eder. "İki cihana sığmazam" dizeleriyle hem dünyevi hem de uhrevi boyutlarda varlığının ne kadar geniş ve yüce olduğunu anlatır. Bu ifade, onun hurûfî düşünceye yakın durduğunu gösterir; çünkü Hurûfilik, insanın içsel özünün evrende var olan tüm hakikatlerle bir olduğunu ve sınırsız bir manevi potansiyele sahip olduğunu savunur. Nesîmî, şiirlerinde bu anlayışı sıkça işlemiştir. Ona göre her harf ve kelime, evrenin yansımasıdır ve insanın manevi yolculuğunda önemli bir yer tutar. Nesîmî, insanı sadece dünyevi bir varlık olarak görmez, aynı zamanda ilahi bir öze birleşen bir yaratılış olarak kabul eder.

KAYNAKÇA

- Ayan, H. (1990) *Nesîmî Divanı*. Akçağ Yayınları.
- Ayan, H. (2002). *Nesîmî: Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*. Ankara. I-II.
- Ballı, H. H. (2011). Hurûfilik Nedir? *E-Makâlat Mezhep Araştırmaları*, 31-48.
- Bausani, A. (1992). Hurûfilik. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 357-361.
- Cevdet, A. (1994) Tezkire-İ Latifi. *İkdam Matbaası*. (S.332)
- Çelebi, A. Meşa'irü's-Şuara, Ankara Genel Kütüphanesi Eski Eserler Bölümü
- Çelebi, H. (2000). "Tezkiretü's-Şuara." Hazırlayan: Prof. Dr. Mustafa İsen, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Efendi, S. "Sun'ullah Gaybî'nin Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme," 1661 Sonrası Rivayetler.
- Gölpınarlı, A. (1953). *Nesîmî-Usulî-Ruhi: Hayatı, Sanatı, Şiirleri*. Varlık Yayınları. İstanbul.
- Guliyeva, M. (2023). *Nesîmî'nin Lirikası: İrfanî Münderic ve Poetik Zinetler*.
- Köprülüzade M.F. (1927). *Hayat Mecmuası* (Nesîmî'ye Dair) C. I, No: 20.
- Külak, M. (2020). Kafkas Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türkiye. *Buta International Journal of Scientific Research*.
- Latifi. (1994) *Tezkire-İ Latifi: Mecalisü'l-Uşşak*. İstanbul İkdam Matbaası, (S.332)
- Nesîmî, S. (1985). *Seyyid Nesîmî Dîvânı'ndan Seçmeler* (Haz. Kemal Edip Kürkçüoğlu), Ankara. S. I-Xxxıı.
- Refii, Başaret-Name, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: T.Y.310.

Çevrimiçi Kaynaklar

<https://Lugatim.Com/> (Erişim Tarihi: 2 Haziran 2025).

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Yazarların Katkı Oranı

1. yazar %100 oranında katkı sağlamıştır.

ıkar atışması

ıkar atışması bulunmamaktadır.

Destek ve Teřekkür

Herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından destek alınmamıştır.

Etik Komisyon Onayı

Etik kurul onayı gerektiren bir çalışma yoktur.